

F. Mihály Ida

Balázs János képeiről

Eseményt, sőt az újságok jóvoltából szenzációt jelentett Balázs János salgótarjáni naív festő bemutatkozó kiállítása ez év júniusában. Az érdeklődésnek ilyen viharos megnyilvánulását sokféleképpen magyarázhatjuk, kétségtelen azonban, hogy a „sziklák alól kihajtó virág” — az iskolájától megfosztott, küzdelmes életre kényszerült tehetség saját sorsán felülkerekedni tudása; művészi látásmódjának eredetisége, ábrázoló ereje — olyan tünemény, mely örömmel és csodálattal tölti el mind a laikusokat, mind a szakmabelieket egyaránt.

Az akadémikus naturalizmus sokáig visszatartotta mindenütt szerte a világon a közönséget és a hivatásosak közül is sokakat, hogy a naív művészetben mást lássanak mint a hivatásos művészettől messzefekvő gyengébb változatot és lenézően vagy legfeljebb jóakarató barátsággal emlegették. Ma már méltatóik megkísérlik ennek a művészi formának sajátos karakterét külön értékrenddel meghatározni.

Balázs János festészete sem témát tekintve, sem megoldás módjában nem sorolható naív alkotótípusaink egyikéhez sem. Tradícióktól, érintetlenül hozza közel mágikus környezetét, idilli bájú fantázia képeit és archaizáló vízióit. Ábrázolásmódjának alakulását követve megállapíthatjuk, hogy a kezdeti időszak néhány próbálkozásától eltekintve művészete nem tart rokonságot a gyermekrajzokkal, nem emlékeztet ügyeskedő amatőrök munkáira sem, akiknek egyetlen célja a természethű formaadás. A számára felfogható világ átélésének intenzitását akarja tolmácsolni. Személyiségfejlődésében a műveltségi tényezők is szerepet kaptak. Olvasottsága magas színvonalú. De túl az intellektuális tájékozottságon, eredeti meglátásai egyéniségének mélyén születnek. Korai festményei közvetlen környezetéről tudósítanak, a cigánydombi kunyhók lakóinak életéről. A szűkszavú, kevés színnel festett képek zöldjei, sárgái különös, sajátos légkört vonnak alakjai köré. (Mesélő; Öregek és fiatalok; Kártyázók; Tojásvalogatók.)

A formai összefüggések iránti érzékéről tanúskodik „Házak a Pécskődombon” c. kisméretű képe. A szegényes viskók között is rátalál a látvány érdekességére. A házfalak, tv-antennák függőlegeseinek, a ferde háztetőknek, a párkányok vízszinteseinek és a kerítésekre boruló növények örvénylő vonalainak egybehangzása ösztönös konstruktív látásának érdekes példája.

„Rönkvontatás” c. magashorizontú tájképének rőt színe és kék ege az ősz hangulatát idézi. Az erdő kopár fáinak és a heverő szálfáknak vonalrítmusa, a vontató ló kedves figurája és a kissé elrajzolt jobboldali részlet adja a kép naív báját. Azurkék magasságban viaskodó „Madarak” c. képe a végtelenséget és a drámai küzdelmet szuggerálja.

Ezekon a képeken a mindennapi látványból a különöset megragadni tudó érzékeny lélek rögzíti hangulatait az ábrázolás élvezetével.

Gazdag fantáziája fokozatosan függetleníti őt a látottaktól, örömmel keres mindig újabb képötleteket, szerkezeti és színmegoldásokat. „Virágok”, „Bőség”, „Szélmalom” c. képein a gyermekkor mesetájain jár. Pipázói bizarr humorúak. Az egymással szembeforduló, turbános, mosolygó két férifej rövid szárú, fedeles pipát szív. A sötétvörös háttérből egy zöld férfialap bontakozik ki, melynek tetején kétszarvú állatkoponya fogai között két pár cseresznyét tart. Fölötte lefelé repülő madár, melynek kiterjesztett szárnya indadiszhez hasonló. Az egész kép valami különös régi cégerre emlékeztet.

„Anyá gyermekkel” c. idillje virágligetben tanyázó antik isteneket vagy egy himzett konyhai falvédőt juttat eszünkbe.

Fantasztikumok iránti valzódása, a lét rejtélyein töprengő hajlama egyre távolabbi tájakra vezetik a térben és időben. Vízióit olvasmányélményei inspirálják. Déltengeri szigetek bősége, különös bálványai, teremtés mítoszok, kataklizmák jelennek meg vásznain. A nap, a víz életető vagy pusztító energiái, a halál misztériuma fogalmazódnak meg a festményeken.

A képek gondolatisága bonyolult, sejtelmes, homályos jelképekkel tűzdelt. Szerkezetük montázsszerű. Ég és föld között lebegő emberfejek, őszállatok bűvös körében időző alakok töltik be a képsíkot. Figurái egymás fölé tornyosulnak. „Ilyen az én szeszélyesen gördülő gondolatmeneten, miként a megfestett képeim, melyeknek zürzavaros érthetlenségében, nem létező, nevetséges, avagy félelmetkeltő ábráiban, furcsa színezetű térségein, képtelen eligazolódni a meglepett szemlélődő. Hej, pedig ezeknek a képeknek zürzavaros rejtelmeiben világosan ott bujkál az egész világ létezése . . .” A kezdeti művek remek rajzosságával ellentétben most puha sziluettek foltjaival, nem részletezően ábrázol. „Egzotikus gyümölcsök” c. festményének frappáns képkivágása, a kékeknek, barnáknak, kevés rózsaszíneknek választékos összecsendülése a „professzionistákat” juttatja eszünkbe. Újabban azonban egyre harsányabb színmegoldásokat alkalmaz. Itt a „Piros sorozat” és „Sárga sorozat” képeit kell megemlítenünk.

Reméljük, hogy az iránta megnyilvánuló nagy érdeklődés nem fogja megzavarni alkotói frissességét és őszinteségét.